

บทปริทัศน์หนังสือ:

ทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

Book Review:

Social Capital and Local Development From Theory to Empirics

[Received: June 20, 2022; Revised: June 27, 2022;

Accepted: June 30, 2022]

นพพล อักฮาด

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

Noppon Akahat

School of Management Science,

Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: noppon.aka@stou.ac.th

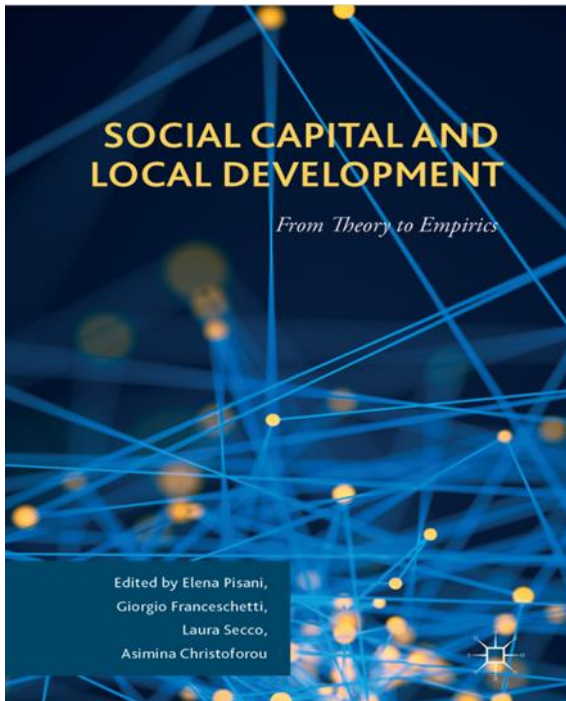
CORRESPONDING AUTHOR

Noppon Akahat

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: noppon.aka@stou.ac.th

บทนำ

Pisani, E., Franceschetti, G., Secco, L. and Christoforou, A. (2015).
Social Capital and Local development : From Theory to Empirics. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan

วัตถุประสงค์ของความสนใจในการปริทัศน์หนังสือเล่มนี้มาจากเหตุผลในการทำงานวิชาการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งในขณะนี้ (2565) อยู่ระหว่างการดำเนินการปรับปรุงเนื้อหาชุดวิชา 33448 การบริหารการคลังและการจัดการทุนในท้องถิ่น สำหรับใช้เป็นสื่อการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาเอกการบริหารท้องถิ่นและการจัดการเมือง โดยผู้เขียนได้รับมอบหมายให้เป็นประธานคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาดังกล่าว จึงได้รวบรวมหนังสือจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับทุนทางสังคมขึ้นเพื่อทำการทบทวนสถานภาพทางแนวคิด องค์ประกอบในการทำความเข้าใจแนวคิด วิธีการศึกษาและการนำไปปฏิบัติ รวมถึงกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อประกอบการผลิตเนื้อหาหน่วยการสอนทางไกลในเรื่องเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capitals) ซึ่งเป็นเนื้อหาของชุดวิชาดังกล่าว จึงพบข้อมูลที่น่าสนใจจากเนื้อหาของ Textbook เล่มหนึ่งที่ชื่อ Social Capital and Local development : From Theory to Empirics ซึ่งเป็นการนำเสนอสถานภาพทางแนวคิด องค์ความรู้ วิธีการศึกษาวิจัย และผลงานการวิจัยที่เกิดขึ้นจากประเทศในยุโรป ผู้เขียนจึงได้ทำการเปิดอ่านเนื้อหาภายในเล่มซึ่งมีความน่าสนใจมากเมื่อผลงานดังกล่าวใช้กรอบการวิเคราะห์ที่เป็นตัวแบบหรือโปรแกรมการพัฒนาที่พัฒนาขึ้นโดยสหภาพยุโรปที่ใช้ชื่อว่า the LEADER ในการพัฒนาทุนทางสังคมให้เกิดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในเขตชนบท ในภูมิภาคต่าง ๆ ของยุโรป (แต่ในหนังสือเล่มนี้วิเคราะห์กรณีศึกษาเฉพาะในประเทศอิตาลี) ซึ่งตัวแบบดังกล่าวมีฐาน

มาจากการพัฒนาทฤษฎีของทุนทางสังคมที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในผลงานของ Robert Putnam และ Pierre Bourdieu ที่มีมาก่อนหน้านี้ ซึ่งทำให้เกิดความก้าวหน้าทางทฤษฎีทุนทางสังคมในฐานะเครื่องมือหนึ่งของภาครัฐในนำมาใช้บริหารจัดการชุมชน ท้องถิ่น สังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการผลิตเนื้อหาในส่วนของชุดวิชา 33448 การบริหารการคลังและการจัดการทุนในท้องถิ่น เป็นครั้งนี้อย่างยิ่งจึงต้องการปริทัศน์ความรู้ต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ขึ้น

เกี่ยวกับบรรณาธิการเล่ม

บรรณาธิการของหนังสือประกอบด้วย Elena Pisani, Giorgio Franceschetti, Laura Secco สามท่านนี้เป็นอาจารย์ทางด้านวนเกษตร แห่ง Department of Territorio e Sistemi Agro-Forestali (TESAF), University of Padova, Padova, Italy ส่วน Asimina Christoforou เป็นอาจารย์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ แห่ง Department of International and European Economic Studies, Athens University of Economics and Business, Athens, Greece ซึ่งทั้ง 4 คนร่วมกันเป็นบรรณาธิการในหนังสือรวมบทความเล่มนี้ซึ่งมีประกอบด้วยบทความ 19 เรื่องจากผู้เขียน 15 คน

สาระสำคัญในหนังสือ

“Social Capital and Local development : From Theory to Empirics” เล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน (Part) 19 เรื่อง (Chapter) แต่ละเรื่องเขียนขึ้นโดยผู้เขียนแต่ละคนที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นนั้นๆ ซึ่งช่วยทำให้ผู้สนใจหนังสือเล่มนี้สามารถอ่านเนื้อหาในแต่ละเรื่องของผู้เขียนแต่ละคน ในหลากหลายประเด็นการศึกษาซึ่งมีความเชื่อมโยงกันกับหัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้ในแต่ละส่วนของเนื้อหาในหนังสือได้ โดยในแต่ละส่วน แต่ละเรื่องมีความน่าสนใจดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ใช้ชื่อว่า ทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ชนบทยุโรป: กรอบแนวคิด ภาพรวมของเนื้อหาส่วนนี้เป็นการพัฒนารอบแนวคิดที่เกี่ยวกับทุนทางสังคมและเรื่องของทุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาท้องถิ่นในเขตชนบทโดยเฉพาะประเทศในยุโรป ประกอบด้วยเนื้อหา 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 บทนำ : แรงจูงใจ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับ โดย Elena Pisani, Asimina Christoforou, Laura Secco และ Giorgio Franceschetti ซึ่งเขียนขึ้นเพื่อใช้ในการเกริ่นนำภาพรวมของหนังสือเล่มนี้โดยทั่ว ๆ ไป ต่อมาเรื่องที่ 2 ทุนทางสังคม: องค์ความรู้, ข้อปฏิบัติ, แนวคิด, และ ทฤษฎี โดย Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการอภิปรายความแตกต่างทางแนวคิดต่าง ๆ และการปรับใช้ทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้มีการถกเถียงกันอย่างมากมาย ทุนทางสังคมควรจะถูกนิยามและวัดกันอย่างไร? วัตถุประสงค์ของเรื่องนี้ก็เพื่อเติมเต็มแนวทางการพิทักษ์ทุนทางสังคมที่วางอยู่บนแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนกับแนวคิดทางด้านเครือข่าย ซึ่งได้มีการนำมาจากแนวคิดของนักวิชาการสำคัญอย่าง Robert Putnam และ Pierre Bourdieu นั้นเอง ต่อมาเรื่องที่ 3 ทุนทางสังคมและทุนการพัฒนาท้องถิ่นในเขตชนบทยุโรป : ทฤษฎีและการปฏิบัติ โดย Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอที่ต่อเนื่องจากเรื่องที่ 2 ในการพิจารณาบทบาทของทุนทางสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นและแนวทาง

การศึกษายาทาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากมุมมองอื่นที่ไม่ใช่เฉพาะ Robert Putnam และ Pierre Bourdieu เท่านั้น ซึ่งกลายมาเป็นแนวทางการศึกษาที่สำคัญในส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้คือแนวทางการวิเคราะห์ตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยสหภาพยุโรปที่ชื่อว่าผู้นำหรือ The LEADER ตามที่หนังสือนี้ใช้ นั่นเอง ต่อมาเรื่องที่ 4 ทูทางสังคม และการพัฒนาชนบทในยุโรป: มุมมองทางด้านภูมิศาสตร์ โดย Luis Moreno เขียนขึ้นเพื่ออธิบายทุนทางสังคม การพัฒนาท้องถิ่นและแนวทางใหม่ที่เรียกว่า neo-endogenous ที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทซึ่งเป็นมุมมองของความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในดินแดนส่วนหนึ่งของรัฐ ซึ่งการทำให้เกิดการพัฒนาทุนทางสังคมในพื้นที่ตามบริบทแห่งความหลากหลายของพื้นที่ชนบทและภูมิภาคต่าง ๆ ในยุโรป ซึ่งในทางภูมิศาสตร์แล้วต่างมีรากเหง้าทางประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความแตกต่างทางลัทธิการเมืองการปกครองและการพัฒนาที่หลากหลายเช่นกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้เกิดมุมมองทางด้านภูมิมนุษย์ศาสตร์ (Human Geographical Perspective) ซึ่งเป็นมุมมองหนึ่งในการนำมาอภิปรายทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมด้วย และเรื่องที่ 5 ทูทางสังคม, การบริหารจัดการเครือข่าย และนวัตกรรมทางสังคม : ไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่? โดย Laura Secco และ Catie Burlando เขียนขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นสำคัญของสองแนวทางการพัฒนาที่เชื่อมกันระหว่างทุนทางสังคม (Social Capitals) และการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) โดยแนวทางทุนทางสังคมจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชนบทเพราะเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือใหม่ทางการบริหารจัดการที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนขึ้น ส่วนแนวทางการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) ถูกนำมาพิจารณาในการใช้เป็นเงื่อนไขเริ่มต้นสำหรับการสร้างทุนทางสังคมขึ้น

ส่วนที่ 2 ใช้ชื่อว่า แนวทางการวิจัยเพื่อประเมินความคิดริเริ่มของผู้นำหรือ The LEADER ภาพรวมเป็นผลการพิจารณาเชิงวิพากษ์ในวิธีการที่ใช้กำหนดและวัดทุนทางสังคมในกระบวนการประเมินผู้นำหรือ The LEADER และเพื่อนำเสนอข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นจากวิธีการดังกล่าว รวมถึงความกดดันในวิธีการที่นำเสนอว่าสามารถให้ผลต่อมุมมองนวัตกรรมว่าด้วยกระบวนการและผลลัพธ์การพัฒนาทุนทางสังคมได้อย่างไร ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 6 การประเมินของทุนทางสังคมในตัวผู้นำ : สิ่งที่อยู่ภายในและภายนอกคืออะไร? โดย Elena Pisani และ Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการเสนอข้อสังเกตตามกรอบการประเมินและติดตามผลทั่วไปในโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ของสหภาพยุโรป และเครือข่ายการประเมินผลแห่งยุโรปว่าด้วยการพัฒนาชนบท (the European Evaluation Network on Rural Development) เป็นผู้พัฒนาและกำหนดตัวชี้วัดทั่วไป และกำหนดแนวทางการประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายของสหภาพยุโรป รวมถึงโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ในพื้นที่ซึ่งผู้เขียนเรื่องนี้เน้นในส่วนที่เป็นผลที่เกิดขึ้นตามแนวคิดและผลปฏิบัติการของทุนทางสังคมในโปรแกรม The LEADER เท่านั้น ต่อมาในส่วนของเรื่องที่ 7 การประเมินผลของทุนทางสังคมในโปรแกรมผู้นำ: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ โดย Elena Pisani เรื่องที่ 8 ทุนทางสังคมและแนวทางการพินิจโปรแกรมผู้นำ : วิธีสถิติสำหรับการประเมินของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) โดย Riccardo Da Re, Maria Castiglioni และ Catie Burlando และเรื่องที่ 9 ตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อการประเมินผลของทุนทางสังคมของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) โดย Elena Pisani, Giorgio Franceschetti, Riccardo Da Re และ Maria Castiglioni ทั้งสามเรื่องดังกล่าวเขียนขึ้นเพื่อเป็นการอธิบายวิธีการที่ใช้ศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสำหรับ

ดำเนินการวิจัยทุนทางสังคมของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) ซึ่งเป็นคณะนักวิจัยที่ได้ประยุกต์ใช้เครื่องมือและกระบวนการตามโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ของสหภาพยุโรปในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ ของยุโรป

ส่วนที่ 3 ในชื่อ ผู้นำและทุนทางสังคม: การวิเคราะห์เปรียบเทียบและอภิปรายผล ภาพรวมเป็นการอธิบายชุดของตัวชี้วัดที่แนะนำให้ใช้ในการประเมินผลทุนทางสังคมของของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) ในโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ซึ่งนำเสนอการทบทวนผลของการเปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศอิตาลีที่ได้มีการดำเนินการตามโปรแกรมดังกล่าว ประกอบด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 10 การปฏิบัติการของทุนทางสังคมในการพัฒนาท้องถิ่น : มีการประยุกต์ใช้วิธีการอย่างไรในกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง โดย Elena Pisani, Asimina Christoforou, Catie Burlando, Riccardo Da Re, และ Giorgio Franceschetti ซึ่งคณะผู้เขียนได้อภิปรายว่าวิธีการประเมินผลที่นำไปใช้งานตามที่เกิดขึ้นจริงในชุดของกรณีศึกษาในอิตาลีเป็นอย่างไรบ้าง ต่อมาเรื่องที่ 11 การประเมินผลทุนทางสังคมตามแนวทางปัทสถานและแนวโครงสร้าง และที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการในระดับที่แตกต่างกันของผลที่รวบรวมได้จากทั้งภูมิภาคและกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น โดย Catie Burlando, Elena Pisani, Asimina Christoforou และ Riccardo Da Re เขียนขึ้นเพื่อเป็นพิจารณาตัวชี้วัดต่าง ๆ และตัวบ่งชี้ที่ได้นำเสนอในฐานะเป็นตัวชี้วัดทุนทางสังคมและการบริหารจัดการในระดับที่ต่างกันจากผลการเก็บรวบรวมที่ได้ทั้งในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อจำแนกจุดแข็ง และข้อจำกัดของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่นในแต่ละกลุ่ม และเปรียบเทียบข้ามกลุ่มภายในและระหว่างภูมิภาคเพื่อให้เห็นความแตกต่างในระดับปัจจัยและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และในเรื่องที่ 12 การเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค: การอภิปรายผลว่าด้วยทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น โดย Asimina Christoforou, Elena Pisani และ Catie Burlando เขียนขึ้นเพื่อเป็นการสรุปส่วนที่ 3 โดยการประยุกต์วิธีการที่นำเสนอและการนำเสนอเปรียบเทียบผลระหว่างภูมิภาคที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งมีการอภิปรายผลและตั้งข้อถกเถียงด้วยว่าแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมตามแนวคิด Putnam แบบโสด ๆ ยังไม่เพียงพอต่อการเข้าใจหลักการสำคัญหลายอย่างของทุนทางสังคมในระดับท้องถิ่นได้ ควรที่จะต้องมีการเติมเต็มด้วยแนวคิดของ Bourdieu เข้าไปด้วย

ส่วนที่ 4 ใช้ชื่อว่า โปรแกรมผู้นำ และทุนทางสังคม : กรณีศึกษาภูมิภาคต่าง ๆ ภาพรวมเป็นการนำเสนอวิธีการ บริบท และผลของกรณีศึกษาต่างๆ รวมถึงนำเสนอการศึกษาในรายละเอียดที่มากขึ้น และนำเสนอการประเมินทุนทางสังคมและตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม และการระบุตัวบ่งชี้สำหรับการตอบสนองต่อสภาพพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค ประกอบด้วยเนื้อหา 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 13 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Veneto: กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น Prealpi e Dolomiti และ Bassa Padovana โดย Riccardo Da Re, Giorgio Franceschetti and Elena Pisani เรื่องที่ 14 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Umbria: กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น Valle Umbra e Sibillini and Ternano โดย Biancamaria Torquati และ Giulia Giacche' เรื่องที่ 15 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Apulia : กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น Gargano และ Meridaunia โดย Antonio Lopolito และ Roberta Sisto เรื่องที่ 16 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Basilicata : กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น COSVEL และ Basento

Camastra โดย Alba Distaso และเรื่องที่ 17 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Sardinia : กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น the Sulcis Iglesiente Capoterra E Campidano Di Cagliari โดย Raffaella Di Napoli และ Fabio Muscas ซึ่งทั้ง 5 เรื่องต่างเป็นกรณีศึกษาในระดับภูมิภาคทั้งหมดที่นำเสนอในแต่ละเรื่องถือเป็นการนำเสนอวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้วิธีการและตัวชี้วัดการประเมินผลตามที่ได้นำเสนอในส่วนที่ 3 ว่าได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติอย่างไร โดยนำทุนทางสังคมและการบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหลักในการประเมินผลของโปรแกรมพัฒนาที่วางอยู่บนแนวทางการพิจารณาแบบใหม่ (neo-endogenous) ต่อการพัฒนาท้องถิ่น และที่สำคัญในส่วนหนึ่งของเรื่องต่าง ๆ ในส่วนนี้คือเครื่องมือวัดของทุนทางสังคมที่ถูกนำไปดำเนินการทั้งในกระบวนการเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพในกรณีศึกษาต่าง ๆ นั้นได้ผลลัพธ์เกิดขึ้นอย่างไรในแต่ละภูมิภาคตามที่แต่ละเรื่องในส่วนนี้ได้นำเสนอซึ่งเป็นผลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นจริง

ส่วนที่ 5 ใช้ชื่อว่า การสรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาพรวมเป็นการกล่าวถึงการสรุปผลที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนาสำหรับการประกอบสร้างแนวคิดและการวัดของทุนทางสังคมซึ่งเป็นแนวทางทางเลือกในการพัฒนาอย่างหนึ่ง และข้อเสนอในอนาคตสำหรับการพัฒนาโปรแกรมและกระบวนการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมและการสนับสนุนโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ในฐานะปฏิกิริยาที่กระตุ้นการสร้างนวัตกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่ง ประกอบด้วยเนื้อหา 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 18 องค์ประกอบทางนวัตกรรมในวิธีการประเมินผลที่นำเสนอและตัวชี้วัดสำหรับการปรับปรุงการติดตามและประเมินผลกิจกรรมในนโยบายการพัฒนาชนบท โดย Elena Pisani, Asimina Christoforou, Laura Secco และ Catie Burlando เขียนขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบทางนวัตกรรมตามที่ได้มีการนำเสนอในวิธีการทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ใช้ทุนทางสังคมในการปฏิบัติการในโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีการนำเสนอองค์ประกอบใหม่ของการประเมินผลที่มีความสัมพันธ์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชนบทขึ้นด้วย และเรื่องที่ 19 อะไรคืออนาคตสำหรับผู้นำหรือ The LEADER programme ในฐานะปฏิกิริยาที่กระตุ้นการสร้างนวัตกรรมทางสังคม โดย Laura Secco, Elena Pisani, Catie Burlando และ Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการตั้งคำถามตามที่ปรากฏในชื่อเรื่อง และอธิบายว่าแนวทางการวิเคราะห์ตามโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อสนับสนุนการใช้นวัตกรรมทางสังคมในพื้นที่ชนบทยุโรปด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบล่างขึ้นบนให้เกิดขึ้นต่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทุกวันนี้โปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme สามารถเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนับสนุนให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมขึ้นได้ และควรได้รับการขยายผลในอนาคตนั่นเอง

บทส่งท้าย

“Social Capital and Local development : From Theory to Empirics” เป็นหนังสือที่น่าสนใจ สถานภาพทางแนวคิด องค์ความรู้ วิธีการศึกษาวิจัย และผลงานการวิจัยที่เกิดขึ้นจากต่างประเทศ ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาใช้อธิบายแนวคิดการพัฒนาทุนทางสังคมในฐานะกลไกหนึ่งในการบริหารจัดการภาครัฐโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งความรู้ที่แฝงอยู่ในหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าต่อวงการรัฐประศาสนศาสตร์ที่ได้ อย่าง 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ทุนทางสังคม ในฐานะแนวคิดที่เสริมสร้างพลังทางการบริหารจัดการภาครัฐที่เกิดขึ้นจากผลงานของ Robert Putnam และ Pierre Bourdieu แล้วนำไปสู่การปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกว่า การบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) ซึ่งกลายมาเป็นกระบวนการที่ สำคัญในทางรัฐประศาสนศาสตร์หนึ่งในยุคปัจจุบันซึ่งจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องของทุนทางสังคม และประการ ที่สอง ทุนทางสังคม ในฐานะกลไกหรือเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจากบทเรียนที่ได้รับจากหนังสือเล่มนี้จะเห็น ว่ากลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่นที่ประยุกต์ใช้โปรแกรมผู้นำในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการใช้ทุนทางสังคมในการพัฒนา ท้องถิ่นให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกในการปฏิบัติจริง ด้วยเหตุนี้หากมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาการ ประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมในฐานะกลไกการพัฒนาท้องถิ่นอย่างหนึ่งในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและมีการเก็บรวบรวม ผลจากการปฏิบัติในกรณีต่าง ๆ ก็เชื่อว่าจะมีความเป็นไปได้ว่าจะมี New Performance ที่ได้รับการยอมรับและถูกนำไป ขยายผลในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแพร่หลายขึ้นเช่นเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรปตามที่หนังสือเล่มนี้ นำเสนอมา

เอกสารอ้างอิง

Pisani, E., Franceschetti, G., Secco, L. and Christoforou, A. (2015). **Social Capital and Local development : From Theory to Empirics**. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan